

Veckans växt v. 37 2007

Sparris - den kungliga grönsaken

Sparrisen tillhör en av våra mest uppskattade vårprimörer! Men så har det inte alltid varit. Det är egentligen först sedan några tiotal år som sparrisen har blivit allmän och populär. Växten har emellertid en lång kulturhistoria som älskad grönsak av kungar och kejsare eller som verksamt läkemedel!

Väggmålning i Pompeji 10 f. Kr

Sparrisen kommer ursprungligen från områden kring Svarta havet och Medelhavet. Man tror att människan har odlat och ätit sparris i över 4000 år. Det finns avbildningar i pyramiden i Sakkara i Egypten och även i Kina som är 5000 år gamla där man tror sig se buntar av sparrisskott. Antikens stora läkare Hippokrates beskriver växten som läkeväxt c. 400 f. Kr. Hundra år senare omnämner filosofen och naturforskaren Theophrast växten som delikat grönsak. Den äldsta kända avbildningen, där det är helt entydigt att det rör sig om sparris finns på en väggmålning i Pompeji som är daterad 10 f. Kr. I Europa odlades växten redan under 800-talet i Benediktinerklostret i St. Gallen. I svenska källor dyker växten upp under slutet av 1500-talet men det är egentligen först under 1800-talet som sparris blir en populär grönsak, fast fortfarande förbehållen kungahusen och adeln.

Asparagus officinalis heter växten på latin. *Asparagus* betyder "den osådda" och syftar på det vegetativa förökningssättet. Sparrisen är dioik, vilket innebär att han- och honblommorna finns på olika individer. Det anses att hanplantorna är att föredra, då de inte tar energi från roten för att bilda frö vilket påverkar avkastningen av skott. I tidiga svenska odlingar tycks dock båda könen ha förekommit och resulterat i en population som anpassats väl till vårt klimat. Sparrisen är en rotsucculent och lagrar mycket näring och vatten i de tjocka och

fingerliknande rötterna. Som artnamnet *officinalis* antyder har den varit en viktig medicinalväxt som tillskrevs blodrenande och urindrivande verkan men också ordinerades mot gikt, reumatisk värk, astma, bakfylla, syfilis, samt sjukdomar i njurarna eller blåsan. På grund av sin form har växten enligt "signaturläran" ansetts vara ett utomordentligt potensmedel (afrodisiakum). Idag vet vi att växten är en av våra kalorifattigaste grönsaker och rekommenderas vid bantning. Samtidigt verkar växten som diuretikum och den urindrivande effekten beror på saponiner, kväve- och svavelhaltiga ämnen i roten.

Beroende på om man låter skotten driva under eller ovan jord får vi vit eller grön sparris. Det var först när växten kom till Mellaneuropa som odlingstekniken med att odla sparrisen under jord i speciella upphöjda sängar utvecklades. Anledningen var att man därigenom skyddade växten mot köld men att det ändå var möjligt att skörda skotten tidigt på våren. Inte bara färgen utan också smaken påverkas av odlingssättet. Grön sparris har en högre halt av C-vitamin, medan den vita uppvisar mer socker. Idag odlas ca 54 % vit sparris och 46 % grön på en sammanlagd odlingsyta på dryga 210 000 hektar.

Sparrisuppropet efterlyser äldre sparriskloner Vi tar gärna emot tips om plantor som planterats före 1950. Har du något att berätta, kan du kontakta Else-Marie Karlsson Strese.

Else-Marie Karlsson Strese
Julita Gård
Mejeriet
640 25 Julita
Tfn 070 605 3607

Madeleine Tamm framför sin över 100 år gamla sparrisodling på Wäsby. De har alltid odlat vit sparris och Madeleine håller ett stämjärnsliknande redskap i handen som används för att "sticka" sparriskotten under jord.